

Mórícz Zsigmond: Hét krajcár

Jól rendelték azt az istenek, hogy a szegény ember is tudjon kacagni. Nemcsak sírás-rívás hallik a putriban, hanem szívből jövő kacagás is elég. Sőt az is igaz, hogy a szegény ember sokszor nevet, mikor inkább volna oka sírni. Jól ismerem ezt a világot. A Soósoknak az a generációja, amelyből az apám való, megpróbálta az ínségnek legsúlyosabb állapotát is. Abban az időben napszámos volt az apám egy gépműhelyben. Ő sem dicsekedik ezzel az idővel, más sem. Pedig igaz.

És az is igaz, hogy soha már én a jövőendő életemben nem kacagok annyit, mint gyermekségem e pár esztendejében.

Hogy is kacagnék, mikor nincsen már piros arcú, vidám anyám, aki olyan édesdeden tudott nevetni, hogy a könny csorgott a végén a szeméből s köhögés fogta el, hogy majdnem megfojtotta...

És még ő sem kacagott úgy soha, mint mikor egy délutánt azzal töltöttünk, hogy hét krajcárt kerestünk ketten. Kerestünk és találtunk is. Hármát a gépfiókban, egyet az almáriumban... a többi nehezebben került elő.

Az első három krajcárt még maga meglelte az anyám. Azt hitte, többet is talál a gépfiában, mert pénzért szokott varrni s amit fizettek, mindig odarakta. Nekem a gépfi kifogyhatatlan kincses bánya volt, amelybe csak bele kell nyúlni s mindjárt van terülj asztalkám.

El is bámultam nagyon, mikor az édesanyám kutat, kutat benne, tűt, gyűszűt, ollót, szalagdarabokat, zsinórt, gombot, mindent szétkotor s egyszerre csak azt mondja nagy bámulva:

- Elbújtak.
- Micsodák?
- A pénzecskék - szólt felkacagva az anyám.

Kihúzta a fiókot:

- Gyere csak kis fiam, azér is keressük meg a gonoszakat. Huncut, huncut krajcárkák.

Leguggolt a földre s olyanformán tette le a fiókot, mintha attól félt volna, hogy kirepülnek, úgy is borította le egyszerre, mint mikor kalappal lepkét fog az ember.

Nem lehetett azon nem kacagni.

- Itt vannak, benne vannak - nevetgéltek s nem sietett felemelni -, ha csak egy is van, itt kell neki lenni.

Leguggoltam a földre, úgy lestem, nem búvik-e ki valahol egy fényes pénzecske? Nem mozgott ott semmi. Tulajdonképp nem is nagyon hittük, hogy van benne valami.

Összenéztünk és neveltünk a gyerekes tréfán.

Hozzányúltam a fenekével felfordult fiókhöz.

- Pszt! - ijesztett rám az anyám - csendesen, még kiszökik. Te még nem tudod, milyen fürge állat a krajcár. Az nagyon sebesen szalad, csak úgy gurul. De még hogy gurul...

Jobbra-balra dőltünk. Sokat tapasztaltuk már, hogy igen könnyen gurul a krajcár.

Mikor felocsúdtunk, én megint kinyújtottam a kezem, hogy felbillentsem a fiókot.

- Jaj! - kiáltott rám újra az anyám s én megijedtem, úgy kaptam vissza az ujjom, mintha a sparherthez ért volna.

- Vigyázz te kis tékozló. Hogy sietne már kiadni az útját. Addig a miénk, míg itt van alatta. Csak hadd legyen ott még egy kis ideig. Mer látod mosni akarok, ahhoz szappan kell, szappanra legkevesebb hét krajcár kell, kevesebbér nem adnak, nekem már van három, még kell négy, az itt van ebbe a kis házikóba; ittvan alatta. Csak hadd legyen ott még egy kis ideig. Mer látod mosni akarok, ahhoz szappan kell, szappanra legkevesebb hét krajcár kell, kevesebbér nem adnak, nekem már van három, még kell négy, az itt van ebbe a kis házikóba; itt lakik, de nem szereti, ha háborgatják; mert ha megharagszik, úgy elmegy, hogy sose látjuk többet. Hát vigyázz, mer a pénz nagyon kényes, csinnyan kell vele bánni. Tisztességgel. Könnyen megáprehendál, mint az úri kisasszonyok... Te nem tudsz valami csalogató verset, azzal tán ki lehetne csalni a csigabigahéjából.

Hányat kacagtunk e csacsogás közben. Tudom is én. De a csigabiga csalogató nagyon furcsa volt. Én rá is kezdtem a verset:

Pérez bácsi gyere ki,
Ég a házad ideki...

Azzal felfordítottam a házat.

Volt alatta százféle szemét, csak pénz, az nem volt.

Az anyám savanyúan felhúzott ajakkal kotorászott, hiába.

- Milyen kár - mondta -, hogy asztalunk nincsen. Ha arra borítottuk volna ki, nagyobb lett vóna a tisztesség, akkor lett vóna alatta.

Én összekapargáltam a sok lomot s beleraktam a fiókba. Az anyám azalatt gondolkozott. Úgy eltörte az eszét, nem tett-é valahova valaha valami pénzt, de nem tudott róla.

De nekem fúrta valami az oldalamat.

- Édes anyám, én tudok egy helyet, ahon van krajcár.

- Hol fiam, keressük meg, míg el nem olvad, mint a hó.

- Az üveges almáriumba, a fiókba vót.

- Ó boldogtalan gyermek, be jó, hogy elébb nem mondtad, most asse lenne.

Felállottunk s mentünk az üveges almáriumhoz, aminek nem volt üvegje már régen, de a fiókjába ott volt a krajcár, ahol én tudtam. Három nap óta készültem kicsenni onnan, de sose mertem. Pedig cukrot vettem vóna rajta, ha azt is mertem vóna.

- No van már négy krajcár. Sose búsulj már fiacskám, megvan a nagyobbik fele. Már csak három kell. Osztán ha ezt a négyet megkerestük egy óra alatt, azt a hármat is megleljük uzsonnáig. Még akkor is moshatok egy rendet estig. Gyere csak szaporán, hátha a többi fiókba is lesz egy-egy.

Hiszen ha minden fiókba lett vóna. Akkor sok lett vóna. Mert az öreg almáriom fiatalabb korában olyan helyen szolgált, ahol sok duggatni való lehetett. De nálunk nem sok terhe volt az árvának, nem hiába volt olyan göthös, szúette, foghíjas.

Az anyám minden új fióknak tartott egy kis prédikációt.

- Ez gazdag fiók - vót. Ennek sose vót semmije. E meg mindig hitelbül élt. No te rossz, nyavalyás kóduš, hát neked sincs egy krajcárod. Ó ennek nem is lesz, mert ez a mi szegénységünket őrzí. No neked ne is legyen, ha most az egyszer kérek tőled, most se adsz. Ennek van a legtöbb, ni! - kiáltotta kacagva, mikor kirántotta a legalsó fiókot, amelynek egy csepp feneke se volt.

A nyakamba is akasztotta, aztán leültünk neveltünkben a földre.

- Megáll csak - szólt hirtelen -, mindjárt lesz nekünk pénzünk. Az apád ruhájába lelek.

A falba szegek voltak verve, azon lógtak a ruhák. S csudák csudája, a hogy a legelső zsebbe belenyúlt az anyám, rögtön a kezébe akadt egy krajcár.

A szemének alig akart hinni.

- Megvan - kiáltotta, - itt van! Mennyi is van már? Meg se győzzük olvasni. Egy - kettő, - három, - négy, - öt!... Öt! Már csak kettő kell. Mi az, két krajcár, semmi. A hon öt van, ott akad még kettő.

Nagy buzgósággal kutatta végig az összes zsebeket, de sajnos, hiába. Nem lelt egyet sem. A legjobb tréfa sem csalt ki sehonnán még két krajcárt.

Már nagy vörös rózsák égtek az anyám arcán az izgatottságtól, s a munkától. Nem volt szabad dolgoznia, mert mindjárt beteg lett tőle. Persze ez kivételes munka, a pénzkereséstől nem lehet eltiltani senkit.

eszembe jut, megnézem.

Eljött az ozsonnaidő is, el is múlt. Mindjárt este lesz. Az apámnak holnapra ing kell és nem lehet mosni. A pusztai kútvíz nem viszi ki belőle azt az olajos szennyet.

És akkor a homlokára csap az anyám:

- Ó, ó, én, én szamár! Hát a magam zsebét nem néztem meg. De bizony, ha már eszembe jut, megnézem.

És megnézte. És tessék, ott is lelt egy krajcárt. A hatodikat.

Lázások lettünk. Most már csak egy kell még.

- Mutasd csak a te zsebedet is. Hátha abba is van.

Az én zsebem! Nojst azokat megmutathattam. Azokban nem volt semmi.

Bealkonyodott és mi ott voltunk a hiányos hat krajcárunkkal, mintha egy se lett volna. A zsidónál nem volt hitel, a szomszédok épp olyan szegények, mint mi, s csak nem kérünk egy krajcárt!

Nem volt más mit tenni, mint tiszta szívből kinevetni a nyomorúságunkat.

És akkor beállított hozzánk egy koldus. Éneklő hangon nagy siralmas könyörgést mondott.

Az anyám majd belebódult, úgy ránevezett.

- Hagyja el, jó ember - mondta -, ma egész délután itt heverek, mert nincs egy krajcárom, a félfont szappanhoz, hibázik az árából.

A koldus, jámbor arcú öreg ember, rábámult.

- Egy krajcár? - kérdezte.

- Hát.

- Adok én.

- No még a kéne, koldustól alamizsnát.

- Hadd el lányom, nekem nem hibádzik. Nekem már csak egy hibádzik, a kapa föld. Avval minden jó lesz.

Kezembe adta a krajcárt s nagy hálálkodással eldöcögött.

- Na hálá legyen - szólt az anyám -, szaladj hát...

Ekkor egy pillanatra megállt, aztán nagyot, nagyot kacagott.

- Jókor van együtt a pénz, hiszen ma már nem moshatok. Setét van, oszt lámpaolajom sincs.

Fuldoklás jött rá a kacajtól. Keserves, öldöklő fuldoklás és ahogy odaálltam alá, hogy támogassam, amint két tenyerébe hajtott arccal hajlongott, valami meleg ömlött a kezemre.

Vér volt, az ő drága, szent vére. Az anyámé, aki úgy tudott kacagni, ahogy a szegény emberek között is csak kevés tud.